

A Rooted Man and a Sacred Poet Et rodfæstet menneske og en hellig digter

Af Viggo Mortensen

A.M. Allchin: N.F.S. Grundtvig. An Introduction to his Life and Work. With an afterword by Nicholas Lossky. 338 s. Skrifter udgivet af Grundtvig-Selskabet, XXVII. Århus University Press 1997. 298 kr.

Canon Arthur Macdonald Allchins fortjenester inden for Grundtvigforskningen er Grundtvig Studiers læsere velbekendt, så dem vil jeg ikke begynde på at opregne. Men nu har han givet os og verden en brilliant sammenfatning af sine studier i Grundtvig, en stor, grundig og grundlæggende indføring i Grundtvig beregnet for den engelsktalende verden. Men heldigvis må vi andre også læse med.

Vi har jo denne diskussion i Danmark, om Grundtvig kan oversættes, om han kan forstås af andre end danskere, som så at sige får ham ind med modermælken. Allchin giver os beviset på, at det kan gøres. Grundtvig kan oversættes, og han kan gøres forståelig for mennesker, der ikke lever kun i den danske kulturkreds; og han giver os opskriften på, hvordan det kan gøres.

Det, der skal til, er, at man går ind i Grundtvigs univers, men at man gør det som den, man er, rodfæstet i sin egen tradition. For det er det, der gør Allchins bog så spændende og nyskabende, at han stiller spørgsmål til det velkendte forfatterskab ud fra den tradition, han kommer fra, og derved åbner det på overraskende ny måder. Karakteristikken i overskriften: »a rooted man« og »a sacred poet« bruges i bogen om Grundtvig, men på mange måder kan man sige, at det dækker også Allchin. Også han er rodfæstet i en tradition, den anglikanske, men også i høj grad den fra kirkefædrene overtagne, som den fortsat lever i den ortodokse kirke. At kalde ham en hellig digter går måske for vidt. Allchin skriver ikke poesi, men han oversætter Grundtvigs prosa og poesi på en indfølelse, ja poetisk måde og skriver et smukt og letforståeligt engelsk.

Samtidig med indlevelsen har Allchin også den afstand, der gør en fornyende læsning så frugtbar: »Necessarily things are seen in a different perspective when they are seen from further away. It may be useful for those whose acquaintance with Grundtvig is much closer, to catch a glimpse of his figure as seen from a greater distance.« (p. 5). Ja, det er ikke alene nyttigt, det er inspirerende og kan åbne vore øjne for nye sider af Grundtvig.

Bogen falder i tre hoveddele. Først får vi en oversigt over Grundtvigs liv og virke. Der er ikke her tilstræbt fuldstændighed, hvorfor Allchin også blot taler om »Glimpses of a Life«, hvor vægten er lagt på de afgørende momenter

på Grundtvigs vej til sig selv. I fem kapitler skildres Grundtvigs vej fra fødsel til død. De fem kapitler dækker: Childhood to Ordination 1783-1811; Conflict and Vision 1811-29; New Directions, Inner and Outer 1829-39; Unexpected Fulfilment 1839-58 og Last Impressions 1858-72. Som man vil se, følger Allchin ikke en opdeling centrert om de kendte årstal. Han er tværtimod kritisk overfor forsøgene på at samle alt om sådanne »mageløse opdagelser«, og betoner snarere kontinuiteten både i personens liv og i forfatterskabet. Om Thanings forsøg på at gøre 1832 til det absolutte omdrejningspunkt hedder det således: »to see this change as an about turn is mistaken.« (p. 61).

I bogens anden hoveddel identificerer Allchin fem hovedtemaer i Grundtvigs virke: *Discovering the Church*; *The Historic Ministry*; *Trinity in Unity*; *The Earth made in God's Image*; *A simple, cheerful, active Life on Earth*. Jeg nævner de engelske titler, for hvis jeg havde skrevet, at han koncentrerer sig om kirken, embedet, treenigheden og skabelsesteologien, så havde man ikke fået de nødvendige nuancer med, nuancer, som Allchin giver plads til, og som er uhyre oplysende. Det bliver også klart, at det er Grundtvig som teolog, der står i centrum, uden dog at hans virke som folkeoplyser, politiker, (historie)-videnskabsmand og digter bliver negligeret. Det giver en sluttethed til præsentationen, som jeg finder værdifuld.

Bogens tredje og længste del *The Celebration of Faith* giver en omfattende introduktion til Grundtvigs kristendomsopfattelse, som den kommer til udtryk i hans prædikener og salmer. Målet her er at lade Grundtvig selv komme til orde. Det sker gennem oversættelser af mange af hans salmer og lange uddrag af hans prædikener. Allchin siger selv, at er der noget originalt ved hans bog, så ligger det i den udstrakte brug af prædikenerne til at illustrere Grundtvigs kristendomsforståelse. Efter en introduktion (*Eternity in Time*) er fremstillingen bygget op over kirkeåret: Advent, jul, bebudelsen, påske og pinse. I afsnittet om bebudelsen redegøres der indgående for den rolle, som Maria og kvinderne i det hele taget spiller i Grundtvigs kristendomsforståelse. Han ender afsnittet med at citere udførligt fra den katolske teolog Charles Moeller og hans synspunkter på Maria præget under indtryk af det andet Vatikanerkoncil og konkluderer, at Grundtvig sandsynligvis ikke ville have fundet det nødvendigt at være uenig med et sådant reformkatolsk syn. Endelig er der to afsnit om *The Sign of the Cross* og *The Ministry of Angels*. Bogen slutter med en epilog, hvor Allchin i 7 punkter sammenfatter, hvad han ser af moderne hos Grundtvig. Op imod den moderne fragmenterende individualisme sættes Grundtvigs sans for samarbejde og interdependens. I en verden plaget af nationalisme ses Grundtvig som et eksempel på en, der tager spørgsmålet om national identitet alvorligt uden at forfalde til nationalchauvinisme. Som en, der værdsætter forskelligheder, taler Grundtvig til en tid, der hæger om de særlige traditioner. Endvidere er Grundtvig en af de allerstørste økumeniske profeter fra det 19. århundrede. Til sidst oversætter Allchin *Alle mine Kilder, Øjne I var lykkelige og Lyksaligt det Folk, som har Øre for Klang*. Disse

salmer bliver derfor på en måde konklusionen på indføringen. Man er kommet frem dertil, hvor man kan synge dem med forståelse.

Ved læsningen af Allchins bog er det gået mig sådan, at det er i hans fortolkning af de mest velkendte passager og digte, at jeg har lært mest. De velkendte strofer, som man har sunget de hundreder af gange, det er dem, man lige pludselig kan komme til at se nye aspekter ved. Når Allchin f.eks. fortolker *Langt højere Bjerge* under inddragelse af de bibelske forestillinger om jubelåret, så var det nyt og oplysende for mig. Men den bibelske reference er karakteristisk. Det er en bibelsk teolog, der er på arbejde her.

Eller når han udlægger *Et jævnt og muntret virksomt Liv paa Jord* og indrager Holger Kjærs mindeartikel for Ingeborg Appel. Før vi ved af det, får vi indirekte at vide, at den mest præcise forståelse af, hvad et jævnt og muntret, virksomt liv på jord er, kan findes i Benedict af Nursias munkeregul. Det fører os til det spørgsmål, siger Allchin, »where we are to place the Grundtvigian movement in the whole spectrum of Christian movements of revival which are characteristic of Protestantism« (p. 172). Allchin giver dernæst - i en sammenligning med vækkelsesbevægelser af pietistisk og evangelikalt tilsnit - en karakteristik af en kulturåben grundtvigianisme, der alligevel har stor affinitet til en middelalderlig klassisk vestlig monastisk tradition: en teocentrisk humanisme. »It is one particular way of knitting together the clashing archetypes of male and female, human and divine, in a renunciation of evil and an embracing of all which is good and on the side of life, a way of making real in the frailties and imperfections of flesh and blood a deeply theocentric humanism« (p. 173).

Se, det var jo en flot engelsk sætning. Og dem er der mange af. Sommetider får nogle af de engelske oversættelser én til at spidse ører, som når de gudelige forsamlinger bliver til »meetings of the godly«. Jeg lærte også nogle nye ord (»niggardliness« og »esemplastic«), som jeg måtte slå op for at forstå; men det er hvad er at forvente, når man gæster en lærd mand som Allchin. Men ellers er bogen skrevet i et letforståeligt og smukt engelsk. Det gælder også de mange oversættelser, hvor Allchin selv siger, at han er blevet »tantalised and at times tormented« af de problemer, som er forbundet med at oversætte Grundtvig, specielt naturligvis hans poesi. At oversættelse også repræsenterer en fortolkning, ved Allchin selvfølgelig godt. Når han fx oversætter »forklaret« med »transfigured«, så er det en oversættelse, der trækker Grundtvig teologisk i den retning, som Allchin selv hælder til. Det får én til at tænke efter. Allchins håb er det, at hans arbejde med at oversætte Grundtvig vil blive fulgt op af andres. »To translate Grundtvig in any adequate way would be the work of not one person but of many, not of one effort but of many. I hope that this preliminary study may set in train a process of Grundtvig assimilation and affirmation« (p. 310).

Jævnsides med, at bogen er en introduktion til Grundtvig, bliver den også en introduktion til datidig og samtidig dansk teologi og kulturhistorie. Men

også samtidig dansk kunst, guldaldermaleri etc. inddrages og fortolkes. Som en selvfølge trækkes der på hele den store angelsaksiske tradition: Blake, Constable, Eliot etc., ja selv Allchins egen walisiske tradition hentydes der ikke sjældent til. Allchin er meget generøs i sin omgang med den øvrige sekundærlitteratur, citerer den flittigt og ofte med tilslutning og drager somme tider mere glemte bidrag til litteraturen om Grundtvig frem, fx Edv. Lehmanns bog fra 1929. Han kan dog også til tider være ganske skarp. Fx må Martin Marty lade sig sige, at han ikke har forstået Grundtvigs syn på det folkelige.

Til sidst i bogen kommer Allchin ind på reformatorenes reduktionistiske taktik. Alt, hvad der ikke er absolut nødvendigt, kan afskaffes. Derfor troen alene, nåden alene, Kristus alene. Resultatet blev en radikal Kristus-monisme, der endte med at underminere det, som man var startet ud med at ville forsvare. Men, siger Allchin, Grundtvig går den modsatte vej. Han sætter ikke spørgsmålstejn ved retfærdiggørelsen ved troen alene, men han fortolker den inklusivt. Verden i dens mangfoldighed er skabt, for at glæden må vokse. Der er en ekstravagance og et overskud i den guddommelige aktivitet. I en teologi, der vil tage dette alvorligt, må temaer som forundring, vækst og glæde blive centrale.

Derved trækkes der også forbindelseslinier bagud til den store kirkelige tradition. Det er velkendt, hvordan Grundtvig modtog afgørende inspiration fra Østkirkens fædre. Allchins indsats er, at han viser, at det vokser ud af et behov hos Grundtvig selv, og han demonstrerer, hvordan det konkret udvirker sig i Grundtvigs forfatterskab. »Perhaps he had a deep personal need to draw on the wisdom and insight of earlier ages, on the qualities which he finds in the sacred poetry of the Anglo-Saxons, in the liturgical hymns of the Byzantine Church, in the monastic theology of the early medieval West. He needs these resources for his own life, and he is able to transpose them into his world of the nineteenth century, which if it is no longer our world is yet a world in which we can still feel at home. He can be for us a vital link, a point of connection with these older worlds whose riches he had deciphered and transcribed with such love and labour« (p. 60).

Vi får derfor - mere udførligt end før set - en diskussion af Grundtvigs forhold til den apostolske succession, kirkens samt ordinationens sakramentale karakter og fænomenet transfiguration, som bl.a. udlægges ved hjælp af Jakob Knudsen. På baggrund af den ofte iagttagne vægtlægning på nedfarten til dødsriget og transfigurationen hos Grundtvig fastslås hans nærhed til den ortodokse kristendomsform. Skønt Grundtvig ikke direkte bruger ordet »theosis« eller deification, så findes sagen der, den sag, der først og fremmest i de bilaterale samtaler mellem den finske lutherske og den russisk-ortodokse kirke er blevet fremhævet. Men Grundtvigs indsats ses også i sammenhæng med andre samtidige personer og reformbestræbelser, Khomiakov i Rusland, Johann Adam Möhler i Tyskland og Keble, Pusey og Newman i England. Det hører til Allchins store beklagelser, at det ikke kom til nogen forståelse mellem Oxford-bevægelsens ledere og Grundtvig. Var det kommet til et egentligt møde

og en frugtbar dialog, kunne det have fået indflydelse også på dagens økumeniske situation.

Allchin viser, hvordan spørgsmålet om kirkens enhed og dens universalitet som Guds kirke på jord blev af den yderste vigtighed for Grundtvig. »The question of rediscovering Christian unity became a matter of life and death« (p. 108). Det er tydeligt, at Allchin finder, at der har været alt for lidt opmærksomhed om denne side af Grundtvig. Han tilskriver det bl.a. en tendens i den danske kirke til at afskære sig fra resten af den kristne verden, fordi man mener, man er så speciel. Og det er på en måde også tilfældet, siger Allchin. »Where else, at the end of the twentieth century, is there a Church which is willing that a large part of its administration should be carried on by a government department? Where else is there a state which is still willing to take so much responsibility for the administration of the Churches' life?« (p. 68). Som man vil se: Allchin er en i høj grad sympatisk, men langt fra ukritisk betragter af de danske forhold.

Når Allchin ser Grundtvig som økumenisk teolog, så er det, fordi han hele tiden krydser grænser mellem protestantisk og katolsk, mellem østlig og vestlig kristendom. Hans kristendomssyn er således »highly unitive« (p. 310). Grundtvig gjorde en pionerindsats for at gennembryde det dødvande, som reformationens kirkespaltninger havde medført. »If we can see his efforts in that way then the unfinished business of 1843 might still give rise to fruitful consequences one hundred and fifty years later. That would be a matter of some significance for the growth of the Christian faith into the twenty-first century, and not only in England and Denmark« (p. 126).

I Nicholas Losskys Efterord er det også Grundtvigs indsats som brobygger mellem de forskellige kirkeafdelinger, han lægger vægt på. Grundtvigs teologi ses som »a truly patristic approach to the Christian mystery« (p. 316). Derved bliver Grundtvig en sand fælleskirkelig, universel »katolsk« teolog, for »Catholicity is by definition unity in diversity or diversity in unity« (p. 317).

Med synspunkter som de her fremlagte har Allchin ikke blot introduceret Grundtvig og sat ham i forhold til nutidige problemstillinger, men han har frugtbart udfordret en dansk grundtvig-tradition og grundtvigianisme. Det ville være synd, om der ikke var nogen, der tog udfordringen op.